

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук
Марковича Олексія Володимировича
на дисертаційну роботу Шарлович Зої Павлівни
на тему „Формування професійно-педагогічної компетентності
медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“,
поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Реорганізація закладів охорони здоров'я щодо впровадження і розвитку сімейної медицини вимагає реформування медсестринської науки на принципах розвитку професійної освіти. З огляду на зміни, що відбуваються в сучасній медицині, особливого значення набуває проблема вивчення шляхів формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх медичних сестер сімейної медицини, діяльність яких орієнтована, зокрема, на реалізацію просвітницької функції серед населення, а тому актуальність обраної З. П. Шарлович теми наукового дослідження „Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“ для вітчизняної педагогічної та медсестринської науки і практики не викликає сумніву і пояснюється такими міркуваннями.

1. В науковому дослідженні Шарлович Зої Павлівни проаналізовано стан дослідження проблеми в педагогічній та медсестринській теорії і практиці та місце професійно-педагогічної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер сімейної медицини.

2. Шарлович Зоя Павлівна уточнює сутність базових понять дослідження.

3. Авторка дисертаційного дослідження на основі аналізу стану досліджуваної проблеми в педагогічній та медсестринській теорії і практиці підготовки фахівців, виникнення на різних етапах розвитку медсестринства основних його моделей доводить, що найбільш поширеною є модель основних життєвих потреб Вірджинії Хендерсон.

4. Дисертантка розробляє модель, визначає критерії та рівні сформованості професійно-педагогічної компетентності в процесі фахової підготовки майбутніх медичних сестер сімейної медицини.

5. В дисертаційному дослідженні Шарлович Зоя Павлівна експериментально перевіряє ефективність технологій на основі розробленої моделі.

Метою наукового дослідження Шарлович Зої Павлівни є визначити, теоретично обґрунтувати модель й експериментально перевірити

ефективність технології формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу і загальних висновків, а також списку використаних джерел і додатків.

У вступі дисертантка обґрунтовує актуальність і доцільність дослідження, формулює мету, завдання, об'єкт, предмет; визначає його теоретичну основу, розкриває методи, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість; представляє результати апробації і впровадження, подає структуру дисертації.

Високої оцінки заслуговує широка джерельна база наукового пошуку, що забезпечило належне виконання дисертаційної роботи Шарлович Зоєю Павлівною. З цією метою дисертанткою було опрацьовано 328 найменувань, з яких – 21 іноземними мовами. У процесі роботи над дисертацією аспіранткою було опрацьовано підручники, посібники, наукові статті, дисертаційні дослідження, концепції, нормативні документи, праці учених в галузі педагогіки та медсестринства, аналіз статистичних даних розвитку сімейної медицини. Це дало можливість дослідниці різносторонньо розкрити тему наукової роботи.

Слід відзначити, що робота Шарлович Зої Павлівни вибудована на належній міцній теоретичній основі, до складу якої входять досягнення професіоналізму через професійну компетентність (О. Є. Антонова, Р. Ф. Ахметов, О. С. Березюк, І. Д. Бех, Ю. В. Варданян, О. А. Дубасенюк, І. А. Зязюн, М. А. Каплан, А. К. Маркова, Е. М. Нікітіна, І. В. Родигіна, В. Ю. Стрельников, Н. М. Юдзіонок та ін.); особистісні якості як складовий компонент професійної компетентності, їх розвиток і вдосконалення (Л. І. Анциферова, Ю. К. Бабанський, В. П. Безпалько, А. А. Вербицький, С. В. Лісова, С. Л. Яценко та ін.); формування компетентності як системи сформованих компетенцій (Е. Ф. Зеер, Ф. М. Петрова, С. Г. Пільова, А. Ф. Присяжна, М. В. Рудіна та ін.); компетентісний підхід як інтегральне об'єднання професійної, соціальної, комунікативної компетентностей (Н. М. Бібік, О. Митник, О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченко та ін.); професійні компетентності як результат сформованих знань, умінь, навичок, професійно важливих особистісних якостей (С. С. Вітвицька, Є. М. Павлютенкова, С. Г. Пільова, Р. В. Чубук та ін.); проблемні питання медсестринської освіти та практики, шляхи впровадження етико-деонтологічних принципів медичних спеціалістів у практику на основі перспективних напрямків їх реформування в Україні (М. В. Банчук, Г. П. Васянович, Ю. Г. Віленський, О. А. Грандо, І. Я. Губенко, В. В. Лойко, О. В. Маркович, І. А. Радзієвська, Ю. В. Поляченко, Т. І. Чернишенко, В. Й. Шатило, М. Б. Шегедин та ін.).

Виконання дисертаційного дослідження вимагало використання адекватних методів дослідження. З цією метою аспірантка застосовувала низку загальнонаукових та історико-педагогічних методів, що допомогли отримати відповідні наукові результати.

У першому розділі, який називається **„Теоретичні засади формування професійної компетентності медичних сестер сімейної медицини“** дисертантка на основі аналізу представила результати історико-ретроспективного огляду становлення системи підготовки медичних сестер в Україні та світі; зіставила основні теоретичні моделі медсестринства; проаналізувала сутність професійної компетентності медичних сестер; визначила сутність та структуру професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини.

На основі проведеного порівняльного аналізу розвитку первинної медико-санітарної допомоги на засадах загальної практики – сімейної медицини в світовій практиці та в Україні Шарлович З.П. вивчила нормативні документи, які регламентують поетапний план переходу країни до організації первинної медико-санітарної допомоги на визначених засадах; з'ясувала, що з розвитком медсестринства змінюється роль медсестер, розширюється коло їх повноважень, а діяльність передбачає автономність в оцінці стану здоров'я пацієнта та прийнятті самостійних рішень при виконанні професійних обов'язків; виявила проблему недостатності кадрів молодшого медичного персоналу з медичною освітою для роботи в сімейній медицині закладів охорони здоров'я України; проаналізувала та зіставила основні світові теорії та моделі медсестринства.

У результаті здійсненого аналізу базових понять дослідження, зокрема, „компетенція“, „компетентність“, „професійна компетентність“, „професійно-педагогічна компетентність медичних сестер“, дисертантка визначила сутність та структуру поняття „професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини“, що є складовою їх професійної компетентності.

У другому розділі дисертації **„Модель формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“** авторка роботи проаналізувала стан підготовки медичних сестер сімейної медицини в системі фахової медичної освіти; визначила змістову структуру професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини; представила модель формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки.

На увагу заслуговує той факт, що на основі аналізу стану підготовки медичних сестер сімейної медицини в системі фахової медичної освіти дисертанткою доведено, що їх функції мають свою специфіку, яка

визначається вищим рівнем особистої відповідальності, переважанням незалежних медсестринських втручань тощо. Зазначене вимагає цілісної системи компетенцій та цінностей, реалізація яких передбачає чіткість, злагодженість діяльності, що досягається за умови дотримання послідовності дій на всіх етапах медсестринського процесу.

Здобутком дисертантки є те, що нею визначено змістову структуру професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини та охарактеризовано її компоненти: мотиваційно-аксіологічний (включає цінності, мотиви, інтереси та потреби); когнітивний (базується на сукупності фахових та психолого-педагогічних знань); операційно-діяльнісний (реалізується через комплекс гностичних, проектувальних, конструктивних, організаторських, комунікативних умінь); особистісний (розкривається через розвиток та становлення медичної сестри як особистості).

Цінність дослідження полягає з розробленні моделі формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки, яка враховує соціальне замовлення і складається з цільового, концептуального, мотиваційно-стимулюючого, змістового, процесуального, організаційного, контрольо-оцінного і результативного блоків.

Мета реалізації моделі полягає у формуванні професійно-педагогічної компетентності майбутніх медичних сестер сімейної медицини як конкуренто-спроможних фахівців, особистостей, здатних до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства, що забезпечує розвиток інтелектуальних, психічних, творчих, морально-етичних і соціально-значущих якостей майбутніх спеціалістів.

У межах комплексного підходу до вирішення досліджуваної проблеми Шарлович З. П. окреслила шляхи досягнення визначеної мети через реалізацію таких завдань: оволодіння гуманітарними, соціально-економічними, природничо-науковими та спеціальними клінічними знаннями; формування необхідних умінь та навичок майбутніх медичних сестер; підготовка їх до певного виду професійної діяльності, що вимагає розвитку пізнавальних та творчих здібностей у практиці сімейної медицини; прагнення до саморозвитку й самоосвіти, формування культури особистості, громадянської та суспільно-патріотичної свідомості.

Досягненням дисертантки в даному розділі є те, що у контексті сучасних наукових підходів, враховуючи актуальні тенденції у досліджуваній сфері, в роботі розроблено модель формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки, яка є системою взаємопов'язаних і взаємообумовлених компонентів.

У третьому розділі – „Експериментальна перевірка ефективності

моделі формування професійно-педагогічної компетентності студентів відділення «Сестринська справа» в процесі фахової підготовки» – Шарлович З. П. з'ясувала стан розвитку сімейної медицини в Україні (діагностувальний етап експерименту); представила технологію формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки та результати формувального етапу експерименту.

У ході аналізу науково-педагогічних досліджень, факторного аналізу, які були проведені дисертанткою, в роботі було окреслено компоненти технології, які сприяють якісному професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки, а саме: мотиваційно-цільовий, змістовий, процесуальний, контрольно-оцінний та результативний компоненти. Визначено їх сутність.

Переконливим є висновок авторки про необхідність спеціальної фахової підготовки медичних сестер для сімейної медицини на основі виявлення недостатності медсестринських кадрів.

Заслуговують на увагу результати дослідження, які були зроблені дисертанткою. У результаті констатувального етапу експерименту з'ясовано рівні сформованості компонентів професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки. Виявлено, що майже половина студентів має низький рівень сформованості професійно-педагогічної компетентності: мотиваційно-аксіологічний компонент розвинений у 44,3 % опитуваних студентів, когнітивний – у 45,6 %, операційно-діяльнісний – у 39,7 %, (для порівняння, високий рівень мотиваційно-аксіологічного компонента – у 4,7 % опитаних студентів, когнітивного – у 3,8 %, операційно-діяльнісного – у 2,8 %).

Аналіз результатів формувального етапу експерименту засвідчив суттєві зміни у розподілі студентів за рівнями сформованості професійно-педагогічної компетентності. Зокрема, збільшилась кількість студентів, які досягли достатнього рівня мотиваційно-аксіологічного компонента (з 16,7 % до 40,7 %), когнітивного компонента (з 15,6 % до 42,2 %), операційно-діяльнісного (з 20,1 % до 43,1 %). Зменшилася кількість студентів, що мали низький рівень мотиваційно-аксіологічного компонента (з 46,4 % до 7,8 %), когнітивного компонента (з 54,4 % до 6,3 %), операційно-діяльнісного (з 47,5 % до 7,9 %).

Результати експерименту підтвердили ефективність запропонованої авторської моделі й технології та доцільність їх використання у навчальному процесі вищих медичних навчальних закладів.

Особливого схвалення заслуговують підготовлені у процесі дослідження методичні рекомендації для методистів та викладачів ВМНЗ „Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер

сімейної медицини в процесі фахової підготовки“ та розроблений навчально-методичний супровід до спеціального курсу „Педагогічні основи навчання пацієнта та його родини в сімейній медицині“, що сприятиме вдосконаленню навчально-методичного забезпечення навчального процесу та підвищенню рівня сформованості професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки.

Дослідження завершується загальними висновками, які відповідають поставленим дисертанткою завданням, а їх обґрунтованість і переконливість засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість та синтезують результати наукового дослідження, що відповідають його завданням.

Наукове дослідження володіє належним рівнем новизни та теоретичним значенням, оскільки в роботі вперше науково обґрунтовано та розроблено модель формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки; проаналізовано сутність та взаємодію базових понять „професійно-педагогічна компетентність“, „формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“; визначено критерії та показники рівнів сформованості професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки; удосконалено зміст, форми та методи формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки; подальшого розвитку набули положення щодо впровадження у навчально-виховний процес вищих медичних навчальних закладів сучасних педагогічних підходів у формуванні професійно-педагогічної компетентності фахівців визначеного профілю.

Найважливішим практичним значенням роботи є те, що у ході перевірки ефективності технології на основі розробленої моделі професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки поряд з інноваційними формами, методами і засобами впроваджено авторський спеціальний курс „Педагогічні основи навчання пацієнта та його родини в сімейній медицині“, доцільність використання яких доведено експериментально.

Результати формувального етапу експерименту засвідчили ефективність реалізації розробленої моделі через технологію формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки.

За допомогою математичних методів статистичної обробки підтверджено ефективність запропонованої технології на основі розробленої моделі формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини.

Отримані дисертанткою результати свідчать про необхідність подальшого поглибленого теоретичного та практичного вивчення шляхів формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки. Авторка роботи передбачає подальшу роботу над пошуком шляхів удосконалення професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі післядипломної освіти; детальне вивчення, обмін та запозичення зарубіжного досвіду організації формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини.

Основні положення дисертаційної роботи відображено в 30 одноосібних публікаціях дисертантки: наукові праці, в яких опубліковані основні результати дисертації – 7, опубліковані праці апробаційного характеру – 23, опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації – 2.

Автореферат і опубліковані наукові праці дослідниці повною мірою відображають зміст дисертації, структуру, головні положення та висновки дисертації.

Загальний обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання кандидатських дисертацій. Текст дисертації ідентичний змісту автореферату, відповідає спеціальності, за якою вона подана до захисту.

Позитивно оцінюючи виконане Шарлович Зоєю Павлівною дисертаційне дослідження за його актуальність і важливі результати, **висловимо деякі зауваження і побажання.**

1. Заслуговує на високу оцінку те, з якою ретельністю дисертанткою проаналізовано базові для даного дослідження категорії. Важливим теоретичним здобутком є те, що Зоя Павлівна подає власне авторське визначення провідного поняття дослідження, а саме «професійно-педагогічна компетентність медичних сестер сімейної медицини». Проте, вважаємо, що описана в дисертації фахова компетентність не до кінця відображає специфіку професійної діяльності саме медичних сестер сімейної медицини порівняно з медичними сестрами інших профілів.

2. У тексті дисертаційної роботи дисертантка здійснює аналіз навчальних планів, програм, який, на нашу думку, носить дещо узагальнений характер і більше стосується підготовки фахівців спеціальності «Сестринська справа» в цілому. Вважаємо доцільним більш чітко окреслити специфіку діяльності медичних сестер сімейної медицини.

3. Цілком виправданим є здійснений дисертанткою аналіз результатів діагностувального експерименту щодо стану розвитку сімейної медицини в Україні на сучасному етапі, однак на наш погляд, розділ дисертації 3.1 дещо перевантажений ілюстративними матеріалами – рисунками, схемами, таблицями тощо.

4. У п'ятому завданні дослідження дисертантка ставить собі за мету розробку навчально-методичного супроводу до спеціального курсу „Педагогічні основи навчання пацієнта та його родини в сімейній медицині“. Оскільки такий супровід є окремим видом наукової публікації вважаємо, що його можна було не формулювати у вигляді окремого завдання або ж об'єднати із завданням 4, яке стосується перевірки ефективності технології професійно-педагогічної компетентності майбутніх медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки.

Оскільки зроблені зауваження стосуються більше формальної сторони наукового дослідження, мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Шарлович Зої Павлівни „Формування професійно-педагогічної компетентності медичних сестер сімейної медицини в процесі фахової підготовки“, є самостійним, завершеним і актуальним науковим дослідженням, яке за своїм змістом, рівнем новизни та практичним значенням одержаних результатів відповідає пп. 11, 13 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника“, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р №567, що дає підстави для присудження Шарлович Зої Павлівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних наук,
голова циклової комісії
професійно-орієнтованих дисциплін
хірургічного профілю № 1 Рівненського
базового медичного коледжу

О.В. Маркович

*Ліцензія підтверджується
засм. директором з навчальної роботи
Домашевський М.С.*